

ד' אדר ב תשע"ד

06 מרץ 2014

לכבוד
מר אילן ניסים
ראש אגף סביבה
משרד האנרגיה והמים

באמצעות מייל: ilann@energy.gov.il

הנדון: הערות להנחיות סביבתיות לחיפוש והפקת נפט וגז טבעי בים

בשם אדם טבע ודין, אגודה ישראלית להגנת הסביבה, הרינו לפרט עמדתנו והערותינו במכתב זה בנוגע ל"הנחיות סביבתיות לחיפוש והפקת נפט וגז טבעי בים, טיוטה להערות הציבור – דצמבר 2013" (להלן: "ההנחיות הסביבתיות" או "ההנחיות") כדלקמן:

הערות עקרוניות:

חקיקה ראשית

1. אנו מברכים על תהליך העבודה אותו אתם מקדמים למען גיבוש הסדר ראוי בכל הנוגע לטיפול בחיפוש והפקת נפט וגז בים. מדובר בתהליך דחוף ביותר, שכן על אף השנים הרבות שחלפו מתחילת קידוחי הנפט והגז אל מול חופי מדינת ישראל, אין כיום הסדר חקיקתי ראוי או מדיניות מחייבת השומרת על הסביבה, מלבד חוק הנפט, שהינו חוק ארכאי אשר כושל במתן מענה להיבטים סביבתיים, בטיחותיים ובריאותיים.
2. עם זאת, בראייתנו, דרך המלך לשינוי מדיניות וקביעת החובות החלות הן על הרשויות והן על היזמים צריכה להיקבע בחקיקה ראשית, בין אם בחקיקה נפרדת וספציפית לנושא הנפט והגז או בשינוי החקיקה, בדגש על חוק הנפט באופן רחב ובו תיקונים והוספות בכל הנוגע לקידוחי נפט וגז.
3. עקרונות היסוד של הדמוקרטיה הישראלית, מחייבים שהנורמות העיקריות ואמות המידה העקרוניות להפעלתן יקבעו בחקיקה ראשית, בעוד שדרכי הגשמתן ויישומן של נורמות אלו, ההסדרים המשניים, עשויים להיקבע בדרך של חקיקת משנה.

4. ראוי כי קביעת המדיניות הסביבתית בקידוחי הנפט והגז בים תקבע בחקיקה ראשית. ההנחיות אשר הוצגו לציבור אינן מהוות אפילו חקיקת משנה וככאלה אין להן כל מעמד מחייב. כלומר, הן מהוות מעין הוראות מנחות אך הן אינן מחייבות את הרגולטור בהפעלתן.
5. יתרון מובהק לחקיקה ראשית הינו בכך שחקיקה זו נעשית בהליך שקוף באופן מלא שבו הצעות החוק מתפרסמות ברבים, הציבור משתתף בדיונים ובניסוח החוקים באמצעות נבחרי, כלי התקשורת משמשים להבעת דעה וביקורת מן השלבים הראשונים וניתנת לגופים שונים הזדמנות להביא השגותיהם בפני ועדות הכנסת על כל סעיף וסעיף.

תפקיד המשרד להגנת הסביבה- הצורך בשינוי מבני

6. משרד האנרגיה והמים הוא המשרד האחראי לפיתוח מאגרי האנרגיה בישראל, מתן היתרים, רישיונות וזיכיונות לגז ונפט ולסיפוק הביקושים לאנרגיה בקרב הציבור הישראלי. ישנו ניגוד אינטרסים מובנה בכך שמאפשרים למשרד האמון על סיפוק הביקושים לאנרגיה ולפיתוח המאגרים את הסמכות גם להגביל את הפיתוח תוך גיבוש הסדרים סביבתיים, שכן אינטרסים להגברת מקורות האנרגיה עלולים לגבור על האינטרסים של שמירה על הסביבה.
7. נוסף כי, למשרד האנרגיה והמים, אין כוח האדם והיכולת המקצועית המספקת לקבוע הסדרים סביבתיים ותכנוניים. התייעצות בלבד עם המשרד להגנת הסביבה אינה מספקת. המשרד להגנת הסביבה הינו בעל המומחיות בתחומים אלו והוא שצריך לקבל את הסמכות הבלעדית לקבלת ההחלטות וקביעת ההסדרים בעניין הטמעת שיקולי תכנון והגנה על הסביבה החופית והימית.
8. לאור זאת, **יש צורך בשינוי מבני ובהעברת הסמכויות למשרד להגנת הסביבה**. יש להפריד בין הרשות המנפיקה את ההיתרים, הרישיונות ואת החזקה לבין הרשות האחראית על ההיבטים הסביבתיים ופיקוח על פעילות זכייני הנפט והגז. אנו רואים במשרד להגנת הסביבה כגוף המוסמך והאחראי על קביעת המדיניות הסביבתית. המשרד להגנת הסביבה הוא המשרד אשר צריך לקבוע את הרגולציה והמדיניות הסביבתית, לפקח ולאכוף מדיניות זו, לכתוב את הוראות התכניות לאישור הקידוחים ותסקירי השפעה על הסביבה ולהיות המשרד עם הסמכות הבלעדית לאשר או לדחות את תכניות ותסקירים אלו. על כן, אין אנו מקבלים את העיקרון אשר על פיו משרד האנרגיה הוא הקובע את ההנחיות הסביבתיות, הוא המאשר מסמכים סביבתיים והוא המפקח על יישום, גם אם זה נעשה בשיתוף המשרד להגנת הסביבה. להרחבה נא ראו דו"ח אדם טבע ודין "משק הגז הימי מחדלים ופתרונות", מחודש יוני 2012, פרק ב', עמ' 16.¹
9. קל וחומר, לעמדתנו, במידה והמסמך הסביבתי וההנחיות יוותרו בסמכות משרד האנרגיה, יש לקבוע כי המשרד להגנת הסביבה יאשר את ההנחיות לכל בקשה לקבלת זכות נפט, יבחן את המסמך הסביבתי, יגיש חוות דעת ומסקנות וכי תינתן לו זכות וטו לאשר או לסרב לבקשה לקבלת זכות הנפט. כך לדוגמא, במידה ויש חילוקי דעות בין המשרדים, יש לקבל את העמדה של המשרד להגנת הסביבה ולהעניק לו את הסמכות הבלעדית לקבוע הנחיות נוספות, להתוות את התנאים לשינויים הנדרשים ולאשר או לא לאשר את המשך הפעולות. כך גם בנוגע לפיקוח על ביצוע ההנחיות ביצוע הניטור ושיקום אזור הקידוח והאכיפה בעניינים אלו.

¹ <http://www.adamteva.org.il/Uploads/dbsAttachedFiles/gasreport.pdf>

אזור המים הכלכליים הבלעדיים ותחולת חוק התו"ב

10. לאורך מסמך ההנחיות הסביבתיות ישנה הבחנה בין המים הריבוניים למים הכלכליים הבלעדיים על פיה במים הריבוניים מתקיים הליך תכנוני ויש להגיש למוסד התכנון תכנית מפורטת ותסקיר השפעה על הסביבה ואילו במים הכלכליים אין כלל הליך תכנוני ויוגש *מסמך* לבדיקת הממונה על ענייני הנפט לאישורו (ראו לדוג', עמ' 6 להנחיות, סעיף 7.1.4). ברור כי, ההבחנה נובעת מהנחת המוצא שחוק התכנון והבניה, תשכ"ה- 1965 (להלן: "**חוק התו"ב**") חל במים הריבוניים ואילו במים הכלכליים אינו חל.

11. הבחנה זו אינה מקובלת עלינו. כידוע תחולת החוקים הישראליים וביניהם חוק התכנון והבניה מצוי כיום בבחינת משרד המשפטים אשר אמון על חקיקת 'חוק האזורים הימיים'. יחד עם זאת ועד לחקיקת חוק האזורים הימיים, לעמדתנו, על פי המציאות המשפטית הקיימת כיום, חוק התו"ב חל באזור המים הכלכליים וזאת על פי מספר נימוקים אשר נציין בתמצית:

א. הוראת תחולה המנויה בחוק התו"ב עצמו: חוק התו"ב קובע בסעיף 40 כי "**תכנית המיתאר הארצית תקבע את התכנון של שטח המדינה כולה**". עוד מכיל החוק הוראה ספציפית ביחס להפקת מחצבים בסעיף 49(ב) לפיה "שטחי הפקת מחצבים" יקבעו באמצעות תכנית מתאר ארצית. צרוף הוראות אלה אל הוראות חוק השטחים התת ימיים – אשר מגדיר את המים הכלכליים כשטח מדינת ישראל, מוביל לכדי מסקנה כי חוק התו"ב הינו בעל תחולה בשטח המים הכלכליים.

ב. תחולת חוק התו"ב מתוקף היותו חוק בעל השפעה סביבתית ניכרת: בחינה של דברי ההסבר לחוק השטחים התת-ימיים, מלמדת כי מטרת המחוקק הייתה לפעול לשימור של אוצרות הטבע המצויים במים הכלכליים. לאור זאת, ברור כי כוונת המחוקק הייתה להחיל בשטח המים הכלכליים את הדינים הישראליים אשר מקדמים את שימור אוצרות הטבע- ובראשם דינים בעלי השפעה סביבתית. חוק התכנון והבניה הינו בעל השפעה סביבתית ניכרת ובבסיסו ניצבות בין היתר תכליות סביבתיות. שכן מדובר בחוק המהווה מסגרת להסדרת סוגיות בעלות השלכות סביבתיות משמעותיות, כגון מיקום מזהמים, הקצאת שטחים פתוחים וכדומה. כמו כן מכיל החוק מימד ספציפי של תכנון סביבתי הכולל כלים משמעותיים שמקדמים הגנה על הסביבה, ובראשם תסקיר השפעה על הסביבה ומנגנון לשיתוף ומעורבות הציבור בהליכי תכנון. בהיותו חוק בעל השפעה סביבתית רבה ובעל מנגנונים להשפעה ולהגנה על הסביבה, חוק התכנון והבניה הינו אמצעי מרכזי באמצעותו ניתן להבטיח את מימוש תכליות חוק השטחים התת-ימיים, ולשמר את אוצרות הטבע במים הכלכליים. לפיכך גם לאור טעם זה קמה לחוק התכנון והבניה תחולה בשטח המים הכלכליים.

ג. הוראת תחולה המנויה בחוק הנפט התשי"ב – 1952: חוק הנפט הינו החוק העיקרי אשר מסדיר כיום את נושא פעולות הרישוי והפיקוח של קידוחי נפט וגז בים. מדינת ישראל פועלת לאור חוק הנפט במים הכלכליים, ומבלי שתתקיים מחלוקת בדבר תחולתו באזור זה. חוק הנפט כולל בסעיף 47 הוראה אשר מחילה את חוק התכנון והבניה בשטחים בהם חל חוק הנפט. סעיף זה למעשה מכפיף בעל זכות נפט לפקודת בניין ערים, ובמופעה העדכני- לחוק התכנון והבניה. בהינתן העובדה כי ישראל מחילה כיום את חוק הנפט במים הכלכליים, ברור כי חוק התכנון והבניה חל גם הוא על בעלי זכויות נפט במים הכלכליים.

ד. תחולה מתוקף האחריות שיש למדינת ישראל כמי שנהנית ממשאבי הטבע לערוך תסקיר השפעה על הסביבה: מדינת ישראל מחילה באופן סלקטיבי חלק מהדין הישראלי על פעילות חיפוש והפקת המשאבים במים הכלכליים. בעוד שישראל מחילה חוקים פיסקאליים וחוקים המסדירים את הליכי הרישוי והפיקוח על הקידוחים, היא פוטרת עצמה מלהחיל את מלוא ההסדרים הסביבתיים הקיימים בדין. כך נוצר מצב בו ישראל, שמתירה את הפקת המשאבים בים, ואשר נהנית מפירות המשאבים, לא נוטלת אחריות מלאה ביחס לסביבה הימית, ובפרט ביחס לסיכונים הפוטנציאליים מהפקתם. מדינת ישראל, כמי שנהנית מפירות המשאבים, היא האחראית הישירה לנזקים הסביבתיים הנגרמים בתהליך הכרוך בהפקתם. מתוקף אחריות זו גם קמה לה החובה להגן על הים מפני הנזקים הפוטנציאליים הקיימים בהפקת משאבי נפט וגז. לפיכך, **עצם האחריות כלפי הסביבה הימית מולידה חובה להחיל את חוק התכנון והבניה על פעילות איתור והפקת המשאבים במים הכלכליים, ובפרט את החובה לקיים תסקיר השפעה על הסביבה**. חובת ביצוע תסקיר קיימת גם מתוקף מקורות שונים בדין הביני"ל, ובפרט מתוקף אמנת הים. אמנה זו, אשר מקנה למדינות החוף את הסמכות לנצל את משאבי הטבע המצויים בקרקע ובתת הקרקע במים הכלכליים, מטילה על מדינת החוף גם חובה להגן ולשמר את הסביבה הימית בשטח המים הכלכליים. האופן המקובל למילוי החובות המנויות באמנת הים הוא עריכה של תסקיר השפעה על הסביבה, במסגרת הליכי תכנון שימושים בעלי פוטנציאל לגרימת נזק לסביבה הימית.

■ להרחבת עמדתנו המשפטית והתכנונית בנוגע לתחולתו של חוק התו"ב במים הכלכליים ראו חוות הדעת מטעמנו מחודש נובמבר 2013 אשר מצורפת כנספת א' למסמך זה.

12. נימוקים אלו המפורטים לעיל, מחייבים אם כן כל בעל זכות נפט, באזורים הימיים הכוללים גם את האזור הכלכלי הבלעדי, לפעול בהתאם לחוק התו"ב בין אם המדובר בהיתר חיפוש, קבלת רישיון או הפקה.

שקיפות ושיתוף הציבור

13. קידוחי הנפט והגז מעוררים עניין ציבורי רב בכל היבטיו. המדובר במשאב טבע בבעלות הציבור אשר השימוש בו נעשה בידי גורמים פרטיים העלולים לגרום לנזקים רבים לבריאות הציבור, לכלכלת המשק הישראלי ולסביבה. אנו סבורים כי אין התייחסות מספקת לסוגיית השקיפות ושיתוף הציבור בכל הליכי קבלת זכויות נפט. יותר מכך, אנו חוששים כי דווקא המגמה הקיימת כיום, היא למנוע את שיתוף הציבור והשקיפות במידע בכל הנוגע לקידוחים. מגמה זו התחילה כבר בשנת 2012, בה הותקנו תקנות הנפט (הרשאה לסטייה מהוראות חוק התכנון והבניה), תשע"ב-2012 (להלן: "**תקנות הנפט**"). לעמדתנו, תקנות אלו נועדו לזרז את הליכי החיפוש והפקת האנרגיה על חשבון שיקולים סביבתיים והליכי שקיפות ושיתוף הציבור.

14. מסמך ההנחיות הסביבתיות צריך למנוע מגמה זו ולכלול הוראות ברורות הנוגעות לשקיפות ושיתוף ציבורי. כך למשל, יש לקבוע באופן ברור מהו המידע המועבר לציבור ובאיזה שלב. יש לוודא שהציבור יכול להשתתף כבר בשלבים הראשונים, עוד מתחילתו של ההליך ובטרם מתן זכויות נפט ליוזמים.

15. כמו כן, העובדה שלא חלה על בעל זכות נפט במים הכלכליים החובה לעבור את אישורו של מוסד תכנוני בטרם קבלת הזכות ולהגיש תכניות ותסקיר השפעה על הסביבה בהתאם לחוק התו"ב, כנדרש במים הריבוניים, היא דוגמא נוספת לזילות עקרון השקיפות ושיתוף הציבור.

16. ישנה חשיבות רבה למשוב של הציבור הרחב ושל הציבור העוסק בתחום, כבר בשלבים הראשוניים של הגשת הבקשה למתן זכות נפט. נזכיר, חברותה של ישראל בארגון OECD כוללת מחויבות של המגזר הציבורי לקיים ולהטמיע תהליכים בסיסיים של שקיפות ושיתוף ציבור.

17. בענייננו החובה היא מוגברת שכן המדובר בשימוש משאבי טבע, שהינם בבעלות הציבור. ככל שהדבר נוגע לפעולות קידוח בים לצורך הפקת גז ונפט ראוי כי הליך שיתוף הציבור יהיה מעמיק ורחב ככל הניתן, וזאת בשל מגוון נימוקים:

א. **העדר מומחיות:** מכיוון שתחום הקידוחים בים הינו תחום צעיר בישראל, במגזר הציבורי ובמוסדות התכנון יש מחסור במומחים הבקיאיים בנושא. בהעדר ניסיון ומומחיות יש לקבל בזרועות פתוחות כל מידע מטעם גורמים מקצועיים בציבור הישראלי.

ב. **העדרם של בעלי אינטרס אישי להגנה על הסביבה הימית:** הסביבה הימית, וודאי השטח המצוי בתחום המים הכלכליים, אינו שטח המוכר לרוב הציבור בישראל. בהתאם, ניתן להניח כי לא לרבים קיים אינטרס אישי בהגנה על הסביבה הימית. להבדיל משטחי היבשה המצומצמים בישראל, אשר כל שינוי בהם צפוי להשפיע על אינטרסים מוגדרים של תושבים, ובהתאם להניע תושבים להגן עליהם, הפגיעה בסביבה הימית אינה נוגעת באופן אישי לפרטים מסוימים בציבור. לפיכך, בהעדר זיקה או אינטרס אישי וישיר לא ניתן להצביע על תושבים שלהם אינטרס ישיר להגן על הסביבה הימית, ועל כן סביבה זו נותרת במובן מסוים נטולת הגנה. לאור מצב זה יש מקום לאפשר לאותם מעטים אשר מעוניינים מסיבות אלה ואחרות להיות מעורבים בנעשה בסביבה הימית, במה רחבה יותר להבעת עמדותיהם, כבר בשלבי הדיון הראשוניים בקביעת החלטות הנוגעות להענקת זכויות נפט. הדבר נכון ביתר שאת לאור העובדה שבקידוחי הגז והנפט בים מעורבים גורמים רבי עצמה והשפעה, אשר מבקשים לקדם את האינטרסים שלהם לניצול משאבי הים באופן אשר מתנגש לא אחת עם האינטרסים הסביבתיים בים.

ג. **חשיבות הדיון ב"חלופת האפס":** היכולת להתנגד לעצם מתן זכות נפט או תכנית לאחר שזו הוכנה ואושרה הינה לעולם מוגבלת. יש ליידע את הציבור בשלבים הראשוניים של ההליכים על מנת שניתן יהיה לדון בעצם השאלה בדבר הצורך בהענקת זכות הנפט והדיון ב"חלופת האפס". שמיעת עמדת הציבור בשלב מאוחר מעקר לרוב את האפשרות הממשית לקיים דיון משמעותי והליך שיתוף ציבור ב"חלופת האפס". שכן, באופן טבעי, לאחר שנתקבלה על ידי הרשויות ההחלטה בדבר נחיצותה של זכות הנפט או התכנית, היכולת של מקבלי ההחלטה לסגת מעמדתם ולדון בנפש קולטת וחפצה ב"חלופת האפס" הינה פחותה.

18. לאור האמור, יש לוודא כי קבלת ההחלטות מהשלב הראשון בו טרם הוענקו זכויות נפט אך התקבלו פניות מטעם היזמים יתבצעו תוך שקיפות מלאה ושיתוף ציבורי. המידע שיש לפרסם כולל, בין היתר, את פרסום הבקשה לקבלת זכות נפט, ההנחיות לתכנית המפורטת, ההנחיות לתסקיר השפעה על הסביבה, ההנחיות למסמך הסביבתי, המסמך הסביבתי, חוות הדעת מטעם

משרדי הממשלה על המסמך, הרישיון ותנאיו, ההחלטות המתקבלות, הבדיקות שנעשות כמעקב אחר היזמים וכדומה.

19. יודגש, השקיפות ושיתוף הציבור נדרשים הן במים הטריטוריאליים והן במים הכלכליים.
20. בנוסף, כחלק משיתוף הציבור יש לקבוע לוחות זמנים ברורים. כלומר, יש לקבוע לוחות זמנים ברורים במסגרת ההנחיות ולא רק בתרשים הזרימה בנספח דברי ההסבר. הכוונה ללוחות זמנים להגשת מסמכים, תגובות, הגשת חוות דעת מהמשרדים השונים ותגובות הציבור בנוגע לקבלת זכות נפט בכל האזורים הימיים (כולל המים הכלכליים).

מסמך סביבתי אינו שקול לתסקיר השפעה על הסביבה

21. המסמך הסביבתי הנדרש מתוקף תקנות הנפט או כנדרש על ידיכם באזור המים הכלכליים, מאפשרות סטייה דרמטית מהוראות חוק התכנון והבניה לעניין קידוחים המבוצעים במהלך חיפוש נפט וגז, ועד לשלב בו קידוח נפט מוגדר כ"תגלית". אולם, כידוע, מסמך סביבתי אינו שקול והינו נחות מתסקיר השפעה על הסביבה באופן המסכן את השמירה והפיקוח על הסביבה הימית ובריאות הציבור, ונסביר:
22. בין תסקיר ובין מסמך סביבתי קיים פער תהומי שעיקרו בשלושה מרכיבים קריטיים אשר נעדרים מהמסמך הסביבתי: ראשית תוכן המסמך הסביבתי כפי שהוא מוגדר בתקנות הנפט הינו עמום ואמורפי. שנית המסמך הסביבתי מבוצע על בסיס הנחיות של משרד האנרגיה כאשר המשרד להגנת הסביבה מהווה גורם מייעץ בלבד. זאת בעוד שתסקיר השפעה על הסביבה מונחה על ידי המשרד להגנת הסביבה, מה שמבטיח בכורה לאינטרסים סביבתיים. לבסוף המסמך הסביבתי נבדל מתסקיר בכך שאינו רחב כתסקיר מה שמצמצם את היקף המידע הנחשף בפני גורמי המקצוע והמוסד התכנוני ואף בפני הציבור בהיבט של שיתוף הציבור וזכות הציבור להתנגד. לכך גם מתווסף זירוז ההליכים ואי מתן זכות ערר על החלטות הועדה הדנה בהתנגדויות הציבור לבקשה לאישור קידוח.
23. לפיכך אנו סבורים שאין בעריכת מסמך סביבתי כדי למלא את החובה המוטלת על מדינת ישראל לקיים תסקיר השפעה על הסביבה כמקובל בעולם, כקבוע בדין המנהגי הבינלאומי, וכפי שעולה מעצם האחריות שיש למדינת ישראל לסביבה הימית במים הכלכליים.

קבלת נוסח סופי של ההנחיות והנספחים

24. בשל העובדה שהנוסח המוצע והנספחים המצורפים לו לא הושלמו באופן מלא וכי חלק מהנספחים הינם בשלבי הכנה וטרם פורסמו להערות הציבור, אנו שומרים את הזכות לשוב ולהגיב לנוסח הסופי של ההנחיות והנספחים המצורפים.

הערות לגופו של מסמך ההנחיות

סמכות הוועדה לשמירה על הסביבה החופית

25. הוועדה לשמירה על הסביבה החופית (להלן: "הולחוף") היא הוועדה הראשונה אשר עליה לדון במתן זכויות גז ונפט ליזמים. רק במידה והולחוף אישרה את מתן הזכות ולאחר קביעת תנאים

- להמשך הדיון על ידי הולחוף, תועבר הבקשה לדיון לוועדות המחוזיות. לעמדתנו, נדרשת תוספת של אנשי מקצוע מומחים להנדסת קידוחים וכן מומחים לסביבה הימית ולולחוף ולועדות המחוזיות, אשר יתנו היבט מקצועי-תכנוני, ויאפשרו לקיים דיון מעמיק ומקצועי, ובעקבותיו קבלת החלטות על בסיס תשתית מקצועית מספקת.
26. על הולחוף לדון בתכנית ובהענקת זכות הנפט כבר בשלב הראשון, שלב אשר בו בעל זכות נפט מבצע פעולות הפוגעות בסביבה הימית ובבעלי החיים.
27. יש להרחיב את סמכות הולחוף לשטח המים הכלכליים, שכן אין סיבה להבחנה בין שטח המים הטריטוריאליים ושטח המים הכלכליים. לפיכך מוצע לתקן את ההגדרה "סביבה חופית" המנויה בסעיף 2 לחוק שמירת הסביבה החופית כך: אחרי המילים "**עד סוף מימי החופים**", ייוספו המילים: "**ושטח המדינה שמעבר להם**".
28. כחלק מסמכויות הולחוף, יש לקבוע בהנחיות כי חידוש זכויות בנפט שתוקפם פג לא יעשה אלא לאחר אישור הולחוף.

שלב מתן ההיתר המוקדם

29. יש לדרוש כי עריכת הסקרים הסיסמיים תותנה בהתייעצות תוך זמן סביר מראש של לפחות 30 ימים עם רשות הטבע והגנים והמשרד להגנת הסביבה.
30. במידה והסקרים הסיסמיים יתבצעו בעונות בהן ידוע על רבייה או הגירה של מינים רגישים ובמידה והסקרים הסיסמיים יתבצעו בשטחי שמורות טבע מוכרזות או מתוכננות ובאזורים בעלי רגישות אקולוגית גבוהה, יש **לקבל אישור מראש** (ולא תיאום) מרשות הטבע והגנים והמשרד להגנת הסביבה.

תכנית ניטור לסביבה הימית

31. יש להקים מאגר נתונים אשר מרכז את המידע הקיים מכלל הניטורים שבוצעו, על מנת שהמידע יהיה זמין בפני מוסדות התכנון לצורך הליך קבלת החלטות. בנוסף על המאגר להכיל ריכוז "מידע היסטורי" ביחס לאישורים שניתנו לפעולות בשטחים שונים, וכן תיעוד של הפעולות אשר בוצעו בשטחים אלה ושל תוצאותיהן. יש להנגיש את המידע במאגר לציבור, על מנת להגביר את יכולתו של הציבור לגבש עמדה מקצועית ביחס להשפעות קידוחים.
32. המסמך הסביבתי יתייחס ויבחן **השלכות סביבתיות בתחום רחב יותר** מהנהוג כיום (סביבת האסדה) ויקיף את כלל השטחים שעלולים להיפגע כתוצאה מפעילות הקידוח.
33. על המשרד להגנת הסביבה לפקח ולאכוף את ההוראות שיקבעו בתכנית הניטור.

הערות לנספח ב'

34. **סעיף 1.3 מפות וארתופוטו**: יש לשנות את הכותרת של הסעיף ל"**ייעודי קרקע ושימושי קרקע**" במקום "מפות וארתופוטו", שכן ההנחיות למסמך הסביבתי חייבות להכיל את כל המידע בנוגע לשטח הבקשה, לרבות התכניות החלות על השטח או מסמכים סטטוטוריים שונים שקבעו שימוש בו או בסביבתו לצרכים שונים.

35. בנוסף, יש לפרט באופן גרפי וכן ברשימה כתובה את כל ייעודי השטח החלים ברדיוס של 3 ק"מ מהמקום וכן את השימושים הקיימים בו מתוקף הרשאות שונות כמו היתרים לדייג, לחקלאות ימית ועוד. עוד יש לציין אם קיימת במקום או בסביבתו תכנית הנמצאת בהליכי אישור, עד לנקודת זמן בו נערך המסמך. יש לעדכן פרוט זה במידה ועד אישור הבקשה חל שינוי במעמד השטח או במעמד מסמך סטטוטורי אחר הנוגע אליו.

36. **סעיף 4.8 איכות אויר:** יש להוסיף כדלקמן **"בפרק זה יש לפעול על פי חוק אוויר נקי, התשס"ח-2008**.

37. **סעיף 4.8.4:** יש להעריך את השפעת פליטת VOC ועל כן יש להוסיף VOC לרשימה בסעיף זה.

38. כמו כן, יש להוסיף סעיף נוסף מתחת לסעיף 4.8.4 הקובע כי: **"יש לחשב כמויות נפלטות של גזי החממה מתאן ו-CO2"**.

39. בקשר לסעיף 4.11.2 וסעיף 5.6.7 שבנספח ב: במידה קיימת קרבה המעוררת חשש להשפעת פעולות הקידוח על בריאות או איכות הדגים בחוות הדגים, יש להציג תכנית ניטור מאושרת על ידי השירותים הוטרינריים במשרד החקלאות ושרות מזון במשרד הבריאות בתאום עם מגדלי הדגים. כל זאת באחריות מבקש זכות הנפט.

הערות לנספח ב-1

40. יש לבדוק אימוץ תקנים בינלאומיים לאיסוף דוגמאות, כך לדוגמה תקני ISO16665 לאיסוף דוגמאות מהחי בקרקע רכה, תקן ISO5667-19 עבור דיגום סדימנט, תקן ISO15587-2 עבור הכנת ומדידת דוגמאות לבדיקת תכולת מתכות ותקן NS9435 עבור ביצוע סקרי ROV.

41. בהקשר להוראות שבפרק 3, יש לבדוק הוספת בדיקות מזהמים על ידי חשיפת בעלי חיים (impact monitoring) בכלובים שימוקמו בנקודות נבחרות סביב מוקד הפעילות בהתבסס על המודלים ההידרודינמיים לזרימה ופיזור מזהמים. בעלי החיים המומלצים לניטור הם צדפות כדוגמת *Mytilus edulis* אך ניתן גם לעשות שימוש גם במיני דגים מקומיים ובמחקרים נעשה שימוש גם בספוגים.²

הערות לנספח ב-2

42. יש לכלול בחינה של חלופות המיקום לביצוע הקידוח, על בסיס מפת שטחי הליבה.

43. אין לקבל מצב בו המסמך הסביבתי מוקדש כולו להצדקה של חלופה נבחרת אחת וכן לדרוש את הבחינה של חלופת האפס.

44. במסגרת בדיקת החלופות על היזם לפרט את התחזית של תפרוסת הקידוחים הצפויה, במידה וימצאו גז או נפט באזור החיפוש.

Guidelines for offshore environmental monitoring: The petroleum sector on the ²
Norwegian Continental Shelf, Climate and Pollution Agency, Norway, 2011

סיכום

45. לאור כל האמור לעיל, אנו מבקשים את התייחסותך לעמדתנו ושינוי טיטת ההנחיות הסביבתיות בהתאם. אנו שומרים לעצמנו את הזכות להעיר הערות גם לאחר השלמת ההנחיות והנספחים ועם גיבוש טיטה סופית לאחר קבלת הערות הציבור.

בברכה,

ד"ר בעז מייזל

עו"ד דנה טבציניק

העתק:

עו"ד דלית דרור, היועצת המשפטית, המשרד להגנת הסביבה.
רן עמיר, ראש אגף ים וחופים, המשרד להגנת הסביבה.
ד"ר רות יהל, אקולוגית ימית, רשות הטבע והגנים